

Література та джерела

1. Ананьев Б.Г. Человек как предмет познания. Избранные психологические труды: В 2 т. Т.1 / Б.Г.Ананьев. – М.: Педагогика, 1980. – 187 с.
2. Ломов Б.Ф. Методологические и теоретические проблемы психологи / Б.Ф.Ломов. – М.: Наука, 1984. – 258с.
3. Степанов О.М. Основы психологии і педагогіки: навч. посібник / О.М.Степанов, М.М.Фіцула. – К.: Академвидав, 2006. – 520 с.
4. Бехтерев В.М. Избранные труды по социальной психологии / В.М.Бехтерев. – М.: Наука, 1994. – 400с.
5. Каган М.С. Мир общения: Проблемы субъектных отношений / М.С.Каган. – М.: Политиздат, 1988. – 208с.
6. Соколов А.В. Общая теория социальной коммуникации: Учеб. пособие / А.В.Соколов. – СПб.: Изд-во Михайлова В.А., 2002. – 461 с.

В статье рассматриваются теоретические аспекты коммуникации. Представлены различные подходы к пониманию феномена «общение». Большинство ученых рассматривает общение и деятельность как две разные стороны социальной активности человека, которые являются взаимосвязанными и взаимообусловленными.

Ключевые слова: общение, теоретические аспекты, деятельность.

This article deals with the theoretical aspects of communication. Different scientific approaches to this problem are presented. Most scientists consider communication and activity as two different sides of social activity that are interrelated and interdependent.

Key words: communication, theoretical aspects, activity.

УДК 364+371.134

ДО ПИТАННЯ ПРО КЛАСИФІКАЦІЮ СУБ'ЄКТІВ ПРОФІЛАКТИКИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ НЕПОВНОЛІТНІХ

Козубовський Ростислав Володимирович

м.Ужгород

В статті розглядаються питання девіантної поведінки молоді. Проаналізовано сучасну структуру системи профілактики девіантної поведінки серед учнівської молоді. Обговорюється класифікація основних суб'єктів профілактики. Охарактеризовано загальні та спеціальні органи, що здійснюють профілактичну роботу

Ключові слова: девіантна поведінка, профілактика, суб'єкти профілактики.

Актуалізація проблеми профілактики девіантної поведінки неповнолітніх зумовлена значним поширенням девіантних проявів в молодіжному середовищі впродовж останніх років. Різні аспекти проблеми досліджуються вітчизняними вченими (І.Ковчина, В.Оржеховська, І.Парфанович, В.Синьов, Т.Федорченко та ін.). Зростає кількість суб'єктів профілактики, аналіз класифікації яких здійснено в даній статті.

Варто відзначити, що сам термін «профілактика» вживається в багатьох галузях науки і найчастіше тлумачиться як «попередження», «запобігання». В «Енциклопедії для фахівців соціальної сфери» відзначається, що профілактика – це діяльність, спрямована на запобігання виникненню, поширенню чи загостренню негативних соціальних явищ і їх небезпечним наслідкам [1, с.166].

О.Коваленко пропонує більш деталізоване визначення профілактики девіантної поведінки неповнолітніх як системи комплексних заходів, які здійснюються державними і громадськими організаціями і спрямовані на виявлення і ліквідацію причин, які негативно впливають на здоров'я і розвиток особистості неповнолітніх, сприяють їх бездоглядності, вчиненню ними правопорушень. Зміст профілактичної діяльності в найбільш загальному вигляді полягає в реалізації системи цілеспрямованих заходів, які забезпечують ефективну дію соціальних норм у всіх сферах життя суспільства [2, с.82].

На сьогоднішній день основними суб'єктами профілактики девіантної поведінки неповнолітніх є:

- органи управління освітою і освітні заклади, які включають також дитячі будинки, школи-інтернати, спеціальні навчально-виховні заклади відкритого і закритого типу;
- органи управління соціальним захистом населення, які включають також спеціалізовані заклади для неповнолітніх, які потребують соціально-психологічної реабілітації;
- органи і установи управління у справах молоді, які включають центри соціальної реабілітації і соціально-психологічної допомоги дітям і підліткам;

- органи і установи управління охорони здоров'я;
- органи опіки;
- органи служби зайнятості;
- правоохоронні органи;
- служби у справах неповнолітніх.

Перелічені органи і установи покликані здійснювати діяльність, спрямовану на: попередження бездоглядності і бездомності дітей, виявлення причин і умов, які сприяють цьому; забезпечення захисту прав та інтересів неповнолітніх; психологічну реабілітацію неповнолітніх, які перебувають в несприятливих умовах, чи небезпечному становищі; ресоціалізацію дезадаптованих дітей і підлітків (правопорушників, залучених до вживання наркотиків, алкоголю, заняття проституцією тощо).

Аналізуючи сучасну структуру вітчизняної системи профілактики, яка стосується учнівської молоді, В.Оржеховська, Т.Федорченко [3] відзначають, що її важливою рисою є те, що вона представлена численними і різновідомчими органами і соціальними інститутами, що вирішують виховно-профілактичні завдання найрізноманітнішими методами і засобами. Ці органи поділяють на загальні та спеціальні.

Загальні органи профілактики (навчально-виховні, культурно-дозвіллієві, спортивно-оздоровчі й інші установи, що діють у системі освіти, культури і т.д.) здійснюють профілактичну роботу в ході вирішення завдань виховання і формування у підростаючого покоління стійких моральних принципів, правової суспільної поведінки.

Спеціальні органи профілактики (правоохоронні органи, служби у справах дітей, органи опіки і піклування і т. ін.) безпосередньо ведуть роботу з дітьми, підлітками, сім'ями групи ризику, з неповнолітніми правопорушниками і злочинцями, що повернулися з виховних колоній і спеціальних навчально-виховних установ, засуджених судом до різних мір покарання, не пов'язаних з позбавленням волі.

Слід зазначити, що межа між загальними і спеціальними органами профілактики досить відносна. Так, профілактична робота з підлітками з різного роду формами психічної і соціальної дезадаптації і з сім'ями, що характеризуються тими або іншими факторами ризику, ведеться не лише спеціальними, але і загальними органами профілактики.

Робота з профілактики девіантної поведінки неповнолітніх регулюється Законом України "Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей" №609-У від 07.02.2007 р.

На державному рівні роботу спрямовує спеціально уповнова-

жений центральний орган виконавчої влади у справах сім'ї, дітей і молоді, уповноважений орган влади Автономної республіки Крим у справах сім'ї, дітей та молоді, служби у справах дітей.

Основними завданнями цього органу є:

- розроблення і здійснення заходів щодо захисту прав, свобод і законних інтересів дітей;
- координація зусиль центральних і місцевих органів влади, органів місцевого самоврядування із запобігання дитячої бездоглядності;
- ведення обліку дітей, які опинилися в складних життєвих обставинах;
- надання допомоги з питань соціального захисту дітей;
- проведення роботи серед дітей і молоді з метою запобігання правопорушень;
- перевірка стану роботи із соціально-правового захисту дітей у різних закладах;
- вжиття заходів до усунення порушень прав дітей, бездоглядності, вчинення правопорушень;
- порушувати перед органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування питання про притягнення до відповідальності згідно із законом фізичних та юридичних осіб, які допустили порушення прав, свобод і законних інтересів дітей та ін.

Кримінальна міліція у справах дітей є складовою частиною кримінальної міліції органів внутрішніх справ на правах самостійного підрозділу. Кримінальна міліція у справах дітей зобов'язана проводити роботу щодо запобігання правопорушень дітей, виявляти, припиняти та розкривати злочини, вчинені дітьми; розглядати в межах своєї компетенції заяви і повідомлення про правопорушення, вчинені дітьми; здійснювати досудову підготовку матеріалів про правопорушення, вчинені дітьми; виявляти причини та умови, що сприяють вчиненню правопорушень дітьми; розшукувати дітей, що зникли; виявляти дорослих осіб, які втягують дітей у злочинну діяльність, проституцію, пияцтво, наркоманію та жебрацтво; вести облік правопорушників, що не досягли 18 років та ін.

На жаль, Законом не передбачені профілактичні заходи кримінальної міліції щодо роботи в навчальних закладах.

Суди розглядають справи щодо неповнолітніх, що вчинили злочини.

Спеціальні установи для дітей, схильних до девіантної поведінки:

Приймальники-розподільники для дітей підпорядковані органам внутрішніх справ, у них утримуються діти віком від 11 до 18 років строком до 30 днів, які вчинили правопорушення.

Загальноосвітні школи та професійні училища соціальної реабілітації. До них направляються особи, що вчинили злочин у віці до 18 років або правопорушення до досягнення віку, з якого настає кримінальна відповідальність.

До загальноосвітніх шкіл соціальної реабілітації направляються за рішенням суду діти віком від 11 до 14 років, а до професійних училищ соціальної реабілітації – віком від 14 років.

Центри медико-соціальної реабілітації дітей створюються в державній системі охорони здоров'я. Основним їх завданням є створення умов і забезпечення лікування дітей від алкоголізму, наркоманії, токсикоманії та їх психосоціальна реабілітація і корекція.

Спеціальні виховні установи Державного департаменту України з питань виконання покарань – це установи, в яких відбувають покарання неповнолітні віком від 14 років, засуджені до позбавлення волі.

Притулки для дітей служб у справах дітей призначені для розміщення дітей віком від 3 до 18 років, які опинилися у складних життєвих обставинах. Термін перебування – не більше 90 днів.

Центри соціально-психологічної реабілітації дітей передбачені для дітей віком від 3 до 18 років, які опинилися у складних життєвих обставинах, для надання їм комплексної соціальної, психологічної, педагогічної, медичної, правової та інших видів допомоги. Строк перебування в них дитини не може перевищувати 9-12 місяців.

Соціально-реабілітаційні центри (дитячі містечка) є закладами соціального захисту для проживання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, безпритульних дітей віком від 3 до 18 років для надання їм всебічної допомоги з подальшим їх влаштуванням

У сучасній науковій літературі представлені різні класифікації суб'єктів профілактичної діяльності. Найбільш повною, на нашу думку, є класифікація, запропонована Г.Забрянським, який виділяє 4 рівні регіональної інфраструктури профілактики, реабілітаційного простору і здійснення покарань для неповнолітніх.

1. Інститути загального соціального попередження, діяльність яких спрямована на забезпечення адекватної соціалізації основної маси дітей, реалізацію їх прав та інтересів (органи освіти, управління у справах сім'ї і молоді; державні і муніципальні освітні заклади, недержавні освітні установи; служби зайнятості населення; центри молодіжного дозвілля, підліткові клуби, центри сприяння неповнолітнім, які звільнені із закритих виховних закладів та інших спеціалізованих установ тощо).

2. Інститути первинної соціальної превенції, які надають допомогу соціально дезадаптованим дітям, неповнолітнім, які перебувають у несприятливих життєвих умовах, схильним до вживання психоактивних речовин, девіантних дій (спеціальні освітні установи, класи корекції, соціально-реабілітаційні центри, притулки, центри допомоги дітям, які залишилися без опіки батьків, благодійні організації, які працюють з бездоглядними дітьми, служби екстреної психологічної допомоги та ін.)

3. Інститути вторинної соціальної превенції для здійснення ресоціалізації неповнолітніх, які потребують особливих умов виховання і навчання, вимагають спеціального підходу.

4. Інститути кримінально-правової превенції, діяльність яких спрямована на попередження рецидивів девіантних проявів серед неповнолітніх (ізолятори тимчасового утримання, слідчі ізолятори, закриті спеціальні навчально-виховні заклади, юридичні консультаційні центри для засуджених та ін.)

На думку Г.Забрянського, з якою ми цілком погоджуємось, дана система повинна функціонувати на основі принципу, згідно з яким кожна наступна група інститутів починає впливати на неповнолітнього тільки у випадку безрезультативності впливів попередніх інститутів [4]. Разом з тим, підкреслимо, необхідна взаємодія всіх цих інститутів, їх співробітництво. І.І.Парфанович підкреслює необхідність долучення до профілактичної роботи і церковно-релігійних громад [5].

Таким чином, виходячи з вищесказаного, доцільно класифікувати суб'єкти профілактики девіантної поведінки за критеріями спрямованості їх діяльності: суб'єкти загальної соціальної профілактики (органи і установи системи освіти, охорони здоров'я, соціального обслуговування, опіки, культури, дозвілля, релігійні громади тощо); суб'єкти спеціалізованої профілактики, які ведуть роботу з контингентом неповнолітніх з „групи ризику” (управління у справах неповнолітніх, підрозділи з попередження правопорушень серед неповнолітніх, центри тимчасової ізоляції, спеціальні навчально-виховні установи закритого типу тощо).

Література та джерела

1. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери. – 2 видання / За заг. ред. І.Д.Звереві. – Київ, Сімферополь : Універсум, 2013. – 536 с.
2. Коваленко О.И. Курс лекцій по кримінології і профілактиці преступлений / О.И.Коваленко, В.П.Філонов. – Донецьк: Донеччина, 1995. – 590 с.
3. Оржеховська В.М. Профілактика девіантної поведінки неповнолітніх / В.М.Оржеховська, Т.С.Федорченко. – Черкаси: Вид.Чабаненко Ю., 2008. – 376 с.
4. Забрянский Г.И. Модель региональной программы предупреждения преступности несовершеннолетних / Г.И.Забрянский. – М.: "Юр. л-ра", 1996. – 170 с.
5. Парфанович І.І. Теоретико-методичні засади профілактики девіантної поведінки дівчат загальноосвітніх шкіл: автореф.дис. на здобуття наук.ступеня доктора пед.наук: спец. 13.00.05 «соціальна педагогіка» / І.І.Парфанович. – Київ, 2014. – 39 с.

В статье рассматриваются вопросы девиантного поведения молодежи. Проанализировано современную структуру системы профилактики девиантного поведения среди учащейся молодежи. Обсуждается классификация основных субъектов профилактики. Охарактеризованы общие и специальные органы, осуществляющие профилактическую работу.

Ключевые слова: девиантное поведение, профилактика, субъекты профилактики.

The paper deals with the deviant behavior of youth. The current structure of the system of youth deviative behaviour prevention has been considered. The classification of main subjects of prevention has been provided. General and special bodies implementing prevention activities have been characterised.

Key words: deviant behaviour, prevention, subjects of prevention.

УДК 378.147:81

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У СТУДЕНТІВ-МЕХАНІКІВ ПРИ ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНОМУ ВИВЧЕННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Кравчина Тетяна Володимирівна
м.Хмельницький

Предметом статті є осмислення умов і факторів формування іншомовної комунікативної компетенції у студентів-механіків при професійно-орієнтованому вивченні англійської мови; з'ясовано педагогічні умови для формування цього виду компетенції. Обґрунтовано специфіку англійської технічної термінології, виокремлено різновиди завдань та методи навчання лексики у контексті професійно-орієнтованого вивчення англійської мови.

Ключові слова: комунікація, компетенція, вправи, мова.

Постановка проблеми. В умовах розширення міжнародних контактів формуванню всебічно розвиненої, соціально активної особистості майбутнього технічного фахівця, здатної до навчання впродовж усього життя, сприяють гуманізація освіти, практичне володіння іноземними мовами. На шляху вдосконалення педагогічного процесу створюються умови для формування творчої, активної, самостійної, компетентної особистості фахівця з високим рівнем знань, умінь і навичок у контексті підготовки майбутніх фахівців технічного профілю. Вільне володіння майбутніми механіками мовою забезпечує можливості для створення ділових, професійних і культурних контактів, залучає їх до світової культури, до загальнолюдських цінностей. Цей аспект і зумовлює актуальність дослідження.

У сучасному суспільстві молодь існує в умовах відкритості, має можливості спілкування з представниками різних культур, тому соціальне замовлення зумовлює формування комунікативної компетенції як однієї з головних цілей навчання іноземних мов у всіх типах навчальних закладів. Новітнє призначення іноземної мови тяжіє до змінення акцентів і в підготовці майбутніх інженерів-механіків. Перед вищими навчальними закладами постає проблема вибудови відповідності теорії та практики комунікативного навчання потребам сучасного суспільства.

Аналіз останніх досліджень. Аналіз наукових джерел свідчить про те, що вагомий внесок у дослідження поняття іншомовної комунікативної компетенції зроблено зарубіжними та вітчизняними науковцями. Засновники теорії мовленнєвого спілкування – Л.Виготський, М.Каган, О.Леонтьєв, О.Мудрик, М.Ночевник та інші вважають комунікацію різновидом людської діяльності, загалом, мовленнєвою діяльністю поряд з трудовою, правовою, пізнавальною та ін.

Як зазначає Ф.Бацевич: "Саме в діяльності відбувається перехід об'єктивного відображеного в суб'єктивний образ, в ідеальне" [1, с.31].

З психологічного погляду діяльність має свою структуру, тобто є структурованою. Л.Виготський і його послідовники вважають, що найважливішими складовими діяльності є: мотив як причина діяльності, мета як процес усвідомлення результату діяльності, дія – виконання чого-небудь з конкретною метою та операція – спосіб здійснення дії [2, с.91-120]. Ф.Бацевич підкреслює, що ді-

яльність – це система, в межах якої постійно відбуваються трансформації, тому акт діяльності може втрачати мотив і перетворюватися на дію, яка реалізує іншу діяльність; і навпаки, дія може набувати самостійної спонукальної сили і стати актом діяльності; дія може трансформуватися в операцію, почати реалізовувати різноманітні типи мети [1, с.32].

У сучасній філософській літературі найбільше місце посідають розробки проблеми співвідношення суспільних відносин, суспільства та спілкування; ролі значення спілкування у формуванні життєдіяльності особистості. Найбільш повно та концептуально дані питання висвітлені в працях Л.Буєвої і М.Кагана, позиції яких відображають дві різні тенденції. Системний аналіз діяльності дозволив М. Кагану виділити чотири необхідних і достатніх, на його думку, види діяльності: перетворювальну, пізнавальну, ціннісно-орієнтаційну і комунікативну на основі мети, досягнутої в процесі взаємодії суб'єкта й об'єкта спілкування. Комунікативна діяльність реалізується людиною в різних формах: під час взаємодії людей у матеріально-практичній діяльності, в їхній поведінці у побуті, під час обміну різноманітною інформацією за допомогою бесід, написання листів, преси, в різних іграх. Таким чином, М. Каган розглядає спілкування як один із видів людської діяльності, що має необхідну структуру й атрибути [3, с.56-98].

Інший підхід до феномену спілкування і співвідношення його з діяльністю розвиває Л.Буєва. Вона обґрунтовує точку зору, що "спілкування, як і діяльність – необхідна і всезагальна умова формування і розвитку як суспільства, так і особистості" [4, с.110]. Л.Буєва акцентує на соціально-практичному аспекті спілкування, який відіграє важливу роль у формуванні і передачі способу життя [4, с.111]. Аналізуючи співвідношення категорій - спілкування і суспільних відносин, Л. Буєва дійшла висновку, що в усіх випадках спілкування поєднується з різними видами суспільної діяльності людей. У спілкуванні встановлюються соціальні зв'язки людей, які є необхідною формою прояву дії об'єктивних законів і відносин [4, с.117]. Спілкування - один із необхідних чинників важкого процесу соціальної детермінації поведінки людини.

У філософії є ще один підхід до феномену спілкування, який розвивають науковці: В.Соковнин, Е.Соколов. Вони аналізують людське спілкування як комунікацію, діяльність, відносини, взаємопорозуміння, взаємовплив та обмін інформацією [5, с.112].

Спробу зрозуміти співвідношення таких понять, як "спілкування", "комунікація", "комунікативна діяльність" здійснив В.Семенов. Автор характеризує спілкування і комунікацію як складові комунікативної діяльності, що мають єдине походження, складне не лише з формою його прояву, й за психологічним механізмом, який супроводжує комунікативну діяльність [6, с.11-12].

Б.Ломов, розглядаючи взаємозв'язок спілкування і діяльності, підкреслює, що "іноді спілкування розглядається як один з видів діяльності. Але виникає сумнів з того, чи правомірно розчиняти спілкування в діяльності, розглядаючи його як окремих випадок